

The Phenomenology of the Corners in “Bes Şehir”s Istanbul

Cagla Anilmis Soydemir
The Department of Turkish Language and Literature,
The Institute of Social Sciences, Istanbul University, Turkey
E-mail: caglaanilmis@gmail.com

Abstract

In the definitions of dictionaries, the corners which are related to the physical structure of the space firstly, have become into a special and subjective field that contains many layers of meaning when analysed from a phenomenological point of view. In this respect, space is not interpreted independently of the subject, but as a phenomenon that co-exists with the subject. With the production realized in the imagination of the subject; demands and needs such as asylum, the desire of enlargement, imagination, self-isolation, completion, and rejection of social reality constituted by ideological devices. This study aims to give a different perspective to the corners of Ahmet Hamdi Tanpınar's *Beş Şehir*, considering the section of “İstanbul”. In this direction, his work has been examined in detail around the corner phenomenon and it has been found that this special and subjective area corresponds to some imaginary experiences and needs in the city perception of the author.

Key Words: Tanpınar, Beş Şehir, Corners, Phenomenology

DOI: 10.7176/JSTR/5-12-03

“Beş Şehir”in İstanbul’unda Köşelerin Fenomenolojisi

Sözlüklerdeki tanımlamalarda öncelikli olarak mekânın fiziksel yapısıyla ilintilendirilen köşeler, fenomenolojik bir bakış açısıyla değerlendirildiğinde çok sayıda anlam katmanını içinde barındıran özel ve öznel bir alana dönüşür. Bu doğrultuda mekân, öznenen bağımsız olarak değil, özneyle beraber var olan, değişen, özne tarafından üretilen bir fenomen olarak yorumlanır. Öznenin imgeleminde gerçekleşen üretimle köşelere; sığınma, genişleme, hayal kurma, kendi içine kapanma, tamamlanma ve ideolojik aygıtların yapılandığı toplumsal gerçekliği reddetme gibi istek ve ihtiyaçlar yüklenebilir. Bu çalışma, bahsi geçen mekân algısından hareketle, Ahmet Hamdi Tanpınar’ın *Beş Şehir*’inin İstanbul bahsinde yer verdiği köşelere farklı bir bakış açısı kazandırmayı amaçlamıştır. Bu doğrultuda metin, köşe fenomeni etrafında ayrıntılı olarak incelenmiş, bu özel ve öznel alanın yazarın şehir algısında birtakım düşsel tecrübeler ve ihtiyaçlara karşılık geldiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tanpınar, Beş Şehir, Köşeler, Fenomenoloji

1. Giriş

Mekânın geometrik özellikleriyle ilintili olarak “birbirini kesen iki çizginin, iki düzlemin oluşturduğu açı”ya karşılık gelen köşe, benzer şekilde “iki duvarın birleştiği girintili çıkıntılı yer”, “iki sokağın veya caddenin kesiştiği yer”, “bölüm, yer veya yan” gibi muhatabını öncelikle görünene götüren ifadelerle tanımlanır (Büyük Türkçe Sözlük, 2011). Oysa mekânla ilintili herhangi bir kavram, onun fiziksel ve geometrik özelliklerinin yanı sıra, gündelik tecrübelerimizi, toplumsal ve kültürel birikimlerimizi, gelecek tasavvurlarımızı da kapsayan daha oylumlu bir içeriğe sahiptir. Nitekim on dokuzuncu yüzyılın katı ve dogmatik pozitivismine tepki olarak fenomenolojiyi, bir diğer ifadeyle görüngübilimi geliştiren Edmund Husserl, özne ve nesne arasındaki karşılıklı var olma pozisyonlarını irdeler. Husserl, öncelikle öznenin zihninde var olan bilişsel süreci anlamak ve yorumlamak amacıyla “yönelimsellik” kavramını geliştirir. O, sadece neden-sonuç ilişkilerine indirgenmiş empirik bir bilincin analizini yapmaktansa

algılarımızı, yargılamalarımızı ve duygulanımlarımızı içsel olarak açımlayan yeni ve özgün bir anlayışı öne çıkarır [1]. Böylelikle özne ve nesne arasında perspektifi olan, sadece yönelimsellikte açıklanabilen ve tüm bireysel ve toplumsal kodları içine alan ideal bir fenomenler dünyası açılır. Buna göre öznenin yöneldiği nesnelere onun bilincinde haricî formlarıyla değil bizzat kendi imgeleminde idealize ettiği halleriyle var olur (Zahavi, 2018) [2].

Mekânın öz(n)el bir kullanımına işaret eden köşeler de kendisine yüklenen tüm geometrik tanımlamaların ötesinde, öznenin imgeleminde idealize edilen, üretilen, onun birtakım istek ve ihtiyaçlarına karşılık gelen fenomenlere dönüşür. Bu istek ve ihtiyaçların temelinde, ideolojinin toplumsal gerçekliği doğallaştıran yönünün olduğu göz ardı edilmemelidir [3]. Öyle ki toplumsal gerçekliğin doğallaştırılması öznenin salt yüceltme eğilimiyle sonuçlanabilmekle beraber; bu gerçeklikten kaçma, başka bir gerçekliğe sığınma, başka bir gerçekliği üretme gibi farklı edimlere de yol açabilir.

Bu bağlamda, ait olduğu medeniyet dairesini bir ikilik buhranının eşliğinden duyan Tanpınar'ın metinlerinde de mekânların, toplumsal gerçekliğin doğallaştırılması sonucu farklı istek ve ihtiyaçlarla yeniden üretilmiş olduğu söylenebilir. Biz bu çalışmada, *Beş Şehir*'in "İstanbul" bahsinde yer alan köşeleri gerçekliğin imgeleminde yeniden üretildiği özel mekânlar olarak fenomenolojinin yönelimsellik ilkesi doğrultusunda incelemeye çalışacağız.

2. Masal Gemilerinin Gölgesinde: Bir Temsil Mekânı Olarak İstanbul'un Köşeleri

Yaşadığı veya bulunduğu şehirleri asırların meydana getirdiği geniş bir terkinin içinden gören Ahmet Hamdi Tanpınar, sırasıyla Adalet Cimcoz'a ve Sabahattin Eyuboğlu'na Paris'ten yazdığı 16 Haziran 1953 tarihli iki ayrı mektubunda "Ben hülya kurmadan bir yerde yaşayamam.", "... ben velev ki mânasız olsa, bir hülya kurmazsam yaşayamam." (Kerman, 2014) diyerek bulunduğu mekânda yaşamış olmayı hayal kurmanın yanı başına yerleştirir. Onun şehir hayallerinin özünde Henry Bergson'dan müphem bir zaman anlayışıyla geçmişi, bugünü ve geleceği birbirinden ayrılmaz bir devamlılık içinde kavrayış vardır. Bu kavrayış, "Batı Avrupa'nın toplumsal ve fikrîsel bileşimini erişilmesi gereken bir hedef olarak gören" (Mardin, 2018) ve zamanla bir tahakküm aracına dönüştürülen Batıcılık anlayışının sebep olduğu birtakım açmazlar ve çelişkilerle yara alır. Tanpınar bu yaraya "kıymet buhranı" (Tanpınar, 2019) adını verecektir. Böylelikle yaşadığı veya bulunduğu şehirlere hem bir hayalin hem de bir buhranın eşliğinden bakan Tanpınar, gerek kurguya dayalı metinlerinde gerekse deneme yazılarında, mektuplarında ve günlüklerinde Doğu ile Batı arasında sıkışıp kalmış bir entelektüelin yaşadığı huzursuzluğu, ikiliği ve içe kapanmayı gözler önüne serer ki onun Dede Efendi'nin "Mahur Beste"sini ilk defa dinleyişiyle bu nağmenin ruhunda uyandırdığı ani değişimleri tasvir için kullandığı "geceleyin bir şimşek altında aydınlanan bir orman, bir manzara gibi kısa bir an içinde bir şey teşekkül etmiş yahut çok önceden mevcut bir yumak çözülmüş..." (Tanpınar, 2016) ifadesi, bahsini ettiğimiz kıymet buhranının başka türlü ve daha çarpıcı bir görünümünü teşkil eder [4].

Tanpınar'ın şehir monografilerinden oluşan eseri *Beş Şehir* de benzer problemler etrafında incelenmeye müsaittir. Öyle ki bu monografilerin asıl konusunun "kaybolan şeylerin ardından duyulan üzüntü ile yeniye karşı beslenen iştihak" (Tanpınar, 2003) olduğu okuyucuya daha önsözde belirtilmiş ve cemiyetin, kendisinden hızla ayrıldığı âlemi ağır bir yük (Tanpınar, 2003) olarak görmeye başladığı vurgulanmıştır. Özne, kolektif hafızasında yer alan mazi halesi ile geleceği vaat eden yeninin çekiciliği karşısında ya da arasında sarsıcı bir mücadeleye koyulur (Shayegan, 2018). Bu mücadelenin sembolik ve imgesel görünümünden birini teşkil eden köşeler ise bir fenomen olarak ele alacağımız hâliyle *Beş Şehir*'in "İstanbul" bahsinde zikredilir. Tanpınar'ın hem kişisel hayatında hem de kurguya dayalı metinlerinde özel bir tutkuyla sevdiğini bildiğimiz İstanbul [5], III. Ahmet'ten beri sürekli yenilenen ve bu yenilenmeyle birlikte zamansal ve mekânsal bütünlüğünü yitiren bir cemiyetin panoramasını sunar. Geçmişten kopuş, koparılış mekânın şiddetli bir şekilde parçalanmasına yol açar. Şehre egemen olan ideolojik aygıtların planlı hamleleriyle birlikte perçinlenen bu parçalanmayla bireylerin zihninde, algılanan, tasarlanan ve yaşanan olmak üzere üç farklı katman açılır (Lefebvre, 2014). Bir toplumun mekânsal pratiğine karşılık gelen algılama, vücudun tüm uzuvlarıyla ilintilendirilen diyalektik bir etkileşimi, duyuyu gerekli kılar. Bu etkileşim ve duyuş, fenomenolojinin yönelimsellik ilkesiyle birlikte değerlendirildiğinde diğer iki farklı tecrübeyi kapsamış olur: Tasarlama ve yaşama. Tasarlanan mekânlar, ideolojiler'in mimarideki somut tahakküm vasıtalarına karşılık gelirken, yaşanan mekânlar sembolik ve imgesel kaçışa izin vererek somuttan soyuta doğru açılır. Bu edimlerden ilki mekân temsilleri, ikincisi ise temsil mekânları olarak adlandırılır (Lefebvre, 2014).

Düşüncesini, Husserl'in fenomenolojisini esas alarak geliştiren Fransız filozof ve yazar Gaston Bachelard da 1958'de yayımlanan başat eseri *Mekânın Poetikası*'nda içinde bulunduğumuz mekânı, yukarıda bahsi geçen tasarlama ve yaşama edimleriyle örtüştürebileceğimiz poetik bir bakış açısı sunar [6]. Özne, algılanan ve tasarlanan mekân arasında çelişkiye düşerek imgeleminin kendisine sunduğu üretilere sığınmak arzusunda [7]. Bu üretim, Bachelard'ın sıklıkla zikrettiği yankılanma edimiyle birlikte gerçekleşir. Öznenin diyalektik bir etkileşimde bulunduğu algılama mekânları ve maruz bırakıldığı mekân temsilleri, yankılanmanın çağırıldığı semboller ve imgeler aracılığıyla temsil mekânlarının belirmesine yol açar. Öyle ki Gaston Bachelard'ın köşeleri "varlığın bir gözü, bir hücre" (Bachelard, 2017) olarak tanımlıyor oluşu imgesel bir mekânın üretildiğine işaret eder ki bu tanımda yer alan subjektif ifadeler, köşeyi geometrik özellikleriyle önceleyenlerden hayli farklılaşır. Özne köşeyle, köşe de özneyle var olur, var kılınır veya köşe, bir mekân olarak üretilir. Köşelerin tıpkı diğer imgesel mekânlar gibi dışarıya kapalı, çetrefil bir yapısı vardır. Bu yapı; sığınma, tefekküre dalma, hayal kurma, çocukluğa dönme, evreni reddetme gibi istek ve ihtiyaçları karşılayan bir temsil mekânıdır. Psikanalist Samuel J. Sperling de Bachelard ile benzer bir bakış açısıyla köşelere bir yere çekilme, korunma, toplumdaki uzaklaşma veya uzaklaştırma gibi farklı sembolik anlamlar yükler (Sperling, 1954). Bu anlamlar, bir fenomen olarak ele alınan köşe için, yankılandığı öznenin zihinsel durumuna, içinde yaşadığı zamana ve topluma göre değişkenlik gösterebilirken bahsini ettiğimiz istek ve ihtiyaçların birine ya da birkaçına aynı anda karşılık gelebilir.

Tanpınar'ın bir fenomen olarak köşeye yönelmesi ise cemiyetin birkaç asırdır tecrübe ettiği medeniyet değiştirmesi kriziyle yakından ilgilidir. Öyle ki yazar, *Beş Şehir*'in "İstanbul" bahsi dışında, "İstanbul'un İmarı" ve "İbrahim Paşa Sarayı Meselesi" başlıklı yazılarında da şehrin başka hiçbir yerde bulunmayan sanatkar ve asil köşelerinin günden güne yok olduğunu vurgularken (Tanpınar, 2019) Sultanahmet Camii'nin karşısına düşen İbrahim Paşa Sarayı'nı, yerine Adalet Sarayı yapmak maksadıyla yıkmak isteyenleri sert bir dille uyarır. Bu iki yazıda geçen "köşe", "iç adam" ve "rüya" ifadeleri, *Beş Şehir*'deki ifadelerle benzerlik gösterir: Keza İstanbul, büyük mimarî eserlerin olduğu kadar küçük köşelerin, sürpriz peyzajların da şehridir. İki servinin, bir akasya veya asmanın, küçük ve üslupsuz bir türbenin yaptığı tatlı köşeler biraz derinleştirildiğinde şehrin tarihinden parçalar verir. Beyazıt, Süleymaniye, Ayasofya, Sultanahmet, Sultanselim, Yeni Cami gibi mimarî eserler, bize yaşadığımız şehrin dış görünümünü uzaktan verirken bu küçük köşeler ve etrafında şekillenen peyzaj, büyük portreyi dolduran tamamlayıcı unsurlardır (Tanpınar, 2003). Öyle ki Süleymaniye Camii'ne baktığımda Yahya Kemal'in "Taa Malazgird ovasından yürüyen Türkoğlu"nu gören veya görmeyi arzulayan özne, küçük köşelerin vasıtasıyla zihnini büyük tecridin dışına çıkarır ve salt yüceltme eğilimini bırakarak ânın gerçekliğine yaklaşır. Sokağın yaşayan tarafını tecrübe eder, duyar. Bu, ya geçmişe hâkim olan ya da bugünü idare eden farklı ideolojik aygıtların inşa ettiği parçalı mekân temsillerinden sıyrılmak isteğidir. Böylelikle özne, imgeleminde ürettiği özel bir alana çekilerek ideolojik aygıtlar eliyle doğallaştırılan toplumsal gerçeklikten kaçır. Bu kaçış aynı zamanda kâinat karşısında hissedilen çaresizliğe, zayıflığa veya yetersizliğe karşı varlığın alabildiğine genişlediği düşsel bir mekânın üretimine de karşılık gelir [8]. Öyle ki öznesini içine alan, onu dış dünyaya karşı koruyan yapısıyla anne rahmini çağrıştıran köşeler, tüm düşlerin animadan geldiği fikri dikkate alındığında, hareketi, verimliliği, hızı simgeleyen devasa yapıların, bir diğer ifadeyle animusun karşısında durma edimini yüceltir. Bu durma ediminin ilkesi olan anima, varlığın kendine yeten doğası, dinginliği ve yumuşak tözüdür (Bachelard, 2012).

İstanbul'un hızla değişen çehresi anima/durma ve animus/hareket arasındaki tamamlayıcı dengeyi parçalar. Bu parçalanma, mekânın temsili ile temsil mekânları arasında da yaşanır. Özne, üst kattaki gramofon sesiyle yan taraftaki radyo sesinin birbirine karıştığı yorucu bir uğultu duymaya başlar (Bachelard, 2012). Bu bağlamda, Carl Gustav Jung'un rüyasında görerek aktardığı ve Gaston Bachelard'ın da *Mekânın Poetikası*'nda zikrettiği, ışıklar içindeki moderniteyle karanlıkta kalmış modern-dışılığı simgeleyen iki katlı "rüya-ev" imgesini hatırlamak gerekir. Jung'un rüya-evi; mahzeni, ikinci yüzyıldan kalma temeli, on beşinci, on altıncı yüzyıllara tekabül eden girişi, görkemli mobilyalarla süslenmiş ikinci katı ve on dokuzuncu yüzyılın henüz inşa edilmiş tavanı ile Batı medeniyetinin geçirdiği merhaleleri insan zihninde somutlaştırır. On dokuzuncu yüzyılın katı pozitivizmi, özneyi evin mahzeninden ve temelinden uzaklaştırır: O artık kendi içinde konaklamayı, kendine köşeler yaratmayı, mekânı imgeleminde üretmeyi öğrenmelidir. Öyle ki Batı-dışı felsefeleri irdedelediği bir yazısında Daryush Shayegan da Jung'un rüya-evine değinir ve bu kalıntıların koşullar elverdikçe unutuldukları yerden bir bir yüzeye çıktıklarını veya çıkarıldıklarını söyler (Shayegan, 2014). Batı-dışı uygarlıkların bir tahakküm aracına dönüştürülen moderniteyle herhangi bir nizam olmaksızın tanıştıkları veya tanıştırıldıkları düşünülürken, mahzenleri üzerine inşa edilen zoraki evlerin onların zihninde çok daha

çetrefil bir yapıya karşılık geldiği muhakkaktır. Böylelikle özne, Lefebvre'nin tabiriyle, kendi mekânını işaretlemeye, işaretlerle donatmaya, izler bırakmaya mecbur kalır. Bu kendine-ait-kılma ihtiyacı, uzuvsal bir diyalektiğe girilebilecek mekânlarla kesiştiğinde zamanın ve mekânın parçalanmışlığını silerek karşılıklı bir bütünleşme sağlar. Keza Tanpınar, II. Mahmud devrinin şeyhlerinden birine ait hatralara ulaşmak için Şâzeli tekkesi olan Hırkaşerif'teki evde hâlâ geçmiş zamanı ve hayatı veren birkaç köşeye insanıyla beraber rastlandığını anlatır (Tanpınar, 2003). Burada "her şey âdeta öyle yerli yerinde idi ki" ifadesiyle durma hâlinin huzurunu tecrübe ettiğini gördüğümüz Tanpınar, mazi ve hâlin aynı anda mevcudiyetini köşelerde bulmanın memnuniyetini yaşar (Tanpınar, 2003).

3. Sonuç

Tanpınar, içine doğduğu medeniyet dairesinin son birkaç yüzyıldır yaşadığı ciddi değişimleri, huzursuzlukları ve ikilik buhranlarını deneme yazılarında, mektuplarında, günlüklerinde ve kurguya dayalı metinlerinde sıklıkla işler. Ferdî ve cemiyetî, ânî ve geçmişî, hayalî ve gerçeği sürekli birbiri içine geçmiş hâlde veya geçer hâlde kabul eder. Estetiğini rüya üzerine temellendiren yazar, özneyi mekâna, mekânı özneye karşılıklı olarak yaklaştırır. Var olmaları birbirine bağlı olan bu iki unsura, geçmişin üzerinden şimdiyi inşa eden poetik bir zaman anlayışı ekler. Cemiyetçe tecrübe edilen medeniyet değiştirmesi krizi ise Tanpınar'ın muhayyilesinde birtakım imgesel mekânların üretimine sebep olur. Böylelikle *Beş Şehir*'in "İstanbul" bahsinde tespitini yaptığımız köşe fenomeni, özne ve nesne arasında gelişen birtakım düşsel yankılanma merkezlerinden birine dönüşür. İlk devasa mimarî eserlerin tamamlayıcısı olarak karşımıza çıkan köşeler, Tanpınar'ın imgeleminde bir tamamlanma, durma, içe kapanma, sığınma ve reddetme edimlerine açılır. Köşeyle beraber gelişen düşsel yankılanmaların temelinde ise içinde bulunulan toplumsal gerçekliğin bir entelektüelin zihninde normalleştirilememesi, yok sayılması vardır. İdeolojik aygıtların mekâna müdahalesi, muhataplarının da karşı bir müdahaleyle temsil mekânlarını üretmesine sebebiyet verir. Sonuç olarak köşelerin, Tanpınar'ın zihninde yapılan değil, yaşanan hayatı duyumsama, hayale sığınma, tefekküre dalma, tamamlanma gibi istek ve ihtiyaçlarla yönelen bir fenomen olarak onun mekân algısında çok daha oylumlu bir araştırmayı hak eden önemli bir yere sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Kaynakça

- Bachelard, G. (2012), *Düşlemenin Poetikası*, Çev. Alp Tümertekin, İstanbul: İthaki Yayınları. (2017), *Mekânın Poetikası*, Çev. Alp Tümertekin, İstanbul: İthaki Yayınları.
- Eagleton, T. (2015), *İdeoloji*, Çev. Muttalip Özcan, İstanbul: Ayrıntı Yayınları. (2018), *Tanrı'nın Ölümü ve Kültür*, Çev. Selin Dingiloğlu, İstanbul: Yordam Kitap.
- Enginün, İ., Kerman Z. (2018), *Günlüklerin Işığında Tanpınar'la Baş Başa*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Lakoff, G., Johnson M. (2015), *Metaforlar: Hayat, Anlam ve Dil*, Çev. Gökhan Y. Demir, İstanbul: İthaki Yayınları.
- Lefebvre, H. (2014), *Mekânın Üretimi*, İstanbul: Sel Yayınları.
- Mardin, Ş. (2018), *Türk Modernleşmesi*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sağlam, N. (2018), "İmgesel Bir Form Olarak Mahur Beste Yahut Gamlar Altında Murakabe", Bir Güneş Avcısı: Ahmet Hamdi Tanpınar, Ed. İ. Şahin, D. Depe, N. Ankar, İstanbul: Doğu Kütüphanesi.
- Shayegan, D. (2014), *Melez Bilinç*, Çev. Haldun Bayrı, İstanbul: Metis Yayınları. (2018), *Yaralı Bilinç*, Çev. Haldun Bayrı, İstanbul: Metis Yayınları.
- Sperlin, J. S. (1954), "The Symbolic Meaning of the Corner", West Coast Psychoanalytic Meeting, Coronado.

Tanpınar, A. H. (2003), *Beş Şehir*, İstanbul: Dergâh Yayınları. (2016), *Edebiyat Üzerine Makaleler*, Haz. Zeynep Kerman, İstanbul: Dergâh Yayınları. (2011), *Huzur*, İstanbul: Dergâh Yayınları. (2019), *Yaşadığım Gibi*, Haz. Birol Emil, İstanbul: Dergâh Yayınları.

Türker, Ö. (2018), *Varlık Nedir?*, İstanbul: Ketebe Yayınları.

Zahavi, D. (2018), *Husserl'in Fenomenolojisi*, Çev. Seçim Bayazit, İstanbul: Say Yayınları.

(2011), *Büyük Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

(2014), *Tanpınar'ın Mektupları*, Haz. Zeynep Kerman, İstanbul: Dergâh Yayınları.

Notlar

- [1] Bu anlayış, George Lakoff ve Mark Johnson'ın her tecrübenin ve bu bağlamda her kavramın geniş bir kültürel önkabuller bahçesinde oluştuğu düşüncesiyle bir bakımdan örtüşür ve bireyin kişisel tecrübelerini, toplumsal belleği de içine alan kapsayıcı bir tahlille bütünler. [Bk., Lakoff, G., Johnson M. (2015), *Meteforlar: Hayat, Anlam ve Dil*, İstanbul: İthaki Yayınları.]
- [2] (Özne ve nesne arasında vuku bulan var olma hâlleri ve varlığın neliği problemi, sekizinci yüzyıldan itibaren İslâm filozoflarınca da tartışılmaya başlanır ve nesnelere, sahip oldukları ilksel, değişmez cevherlerine ek olarak ona yüklenen mahiyetlerle zihinde üretildiği fikri, Husserl'in fenomenolojisiyle büyük ölçüde örtüşerek İbn Sina'nın *Kitâbu's-Şifa Metafizik* adlı eserinde dile getirilir: İbn Sina'ya göre "dış", dış dünyada mevcut değildir, nesnelere değişmez cevherlerine sonradan eklenen ikinci bir makuldür. Zihin, etrafındaki nesnelere ona yüklediği mahiyetler vasıtasıyla algılar. [Bu konu hakkında daha fazla bilgi için bk., Türker, Ö., (2018), *Varlık Nedir?*, İstanbul: Ketebe Yayınları.]
- [3] İdeoloji kavramının tarihi ve tanımları üzerine ayrıntılı bilgi için bk., Eagleton, T., (2015) *İdeoloji*, Çev. Muttalip Özcan, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- [4] Bu bağlamda, Tanpınar'ın "mahur" makamını bir arayışın ifadesi olarak değerlendirdiğini, yazarın *Mahur Beste* adlı romanının ise yolculuk imgesi etrafında kurulduğunu belirtelim. [Bk., Sağlam, N., (2018), "İngesel Bir Form Olarak Mahur Beste Yahut Gamlar Altında Murakabe", *Bir Güneş Avcısı: Ahmet Hamdi Tanpınar*, Ed. İ. Şahin, D. Depe, N. Ankay, İstanbul: Doğu Kütüphanesi.]
- [5] Tanpınar, Sabahattin Eyuboğlu'na Paris'ten yazdığı 17 Haziran 1953 tarihli mektubunda "İstanbul benim tek sevgim, insanı aşan sevgimdir. Kendimi, milletimi, dilimi hep onda buluyorum." ifadelerini kullanır. [Bk. (2014), *Tanpınar'ın Mektupları*, Haz. Zeynep Kerman, İstanbul, Dergâh Yayınları.] O, büyük bir arzuyla ömründe toplam dört kez seyahat ettiği Avrupa şehirlerinin hiçbirinde aynı hissiyatı bulamaz. Öyle ki *Beş Şehir*'in yarısı Erzurum, Konya, Ankara ve Bursa şehirleri üzerine kuruluyken, diğer yarısı tamamıyla İstanbul'a ayrılmıştır.
- [6] Buna karşın psikologlar ve psikanalistler bu önemli tecrübeyi göz ardı ederek "çiçeği gübreye açıklamış olur"lar. Oysaki bir fenomenolog, çiçeği gübreye açıklamak yerine onun bize kurdurduğu ilksel hayallere erişebilmelidir.
- [7] Bu aşamada Eagleton'ın imgelemi inayetin seküler bir formu olarak kabul ettiğini ve böylece ona kendiliği, dipsiz bir derinlikten çekip çıkarma edimi yüklediğini hatırlayalım. Nitekim imgelem, muhayyel bir tatminle özneyi kendiliğine kavuştururken aldanmaya da yol açabilir ve bu ihtimal onda her zaman içkindir. [Bk., Eagleton, T. (2018), *Tanrı'nın Ölümü ve Kültür*, Çev. Selin Dingiloğlu, İstanbul: Yordam Kitap.]
- [8] Gaston Bachelard'a göre varlık ancak düşlemeyle birlikte büyüme olanaklarını öğrenebilir. [Bk., Bachelard, G. (2012), *Düşlemenin Poetikası*, İstanbul: İthaki Yayınları.]